

บทที่ 3

กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมือง

1. ความนำ

พรรคการเมืองในรูปสมัยใหม่ เริ่มเกิดขึ้นและมีวิวัฒนาการที่แท้จริงเพียงร้อยกว่าปีมานี้เอง อย่างไรก็ตาม ก่อนปี ค.ศ.1850 ประชาชนยุโรปหลายประเทศ เช่น อังกฤษ ก็ได้มีแนวโน้มในการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม และสโมสรที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น สมาคมปรัชญา สมาคมผู้แทนราษฎรต่าง ๆ อยู่ก่อนแล้ว แต่ยังไม่มียุติธรรมและเป็นพรรคการเมืองตามความหมายในปัจจุบัน¹ ซึ่งสมาคมต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีส่วนในการวิวัฒนาการของพรรคการเมืองต่อมา

2. กำเนิดของพรรคการเมือง

เป็นการยากที่จะกล่าวว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นอย่างไร เพราะมีผู้ให้ทัศนะในเรื่องกำเนิดของพรรคการเมืองไว้ต่าง ๆ กัน ซึ่งแต่ละท่านก็ได้อ้างเหตุผลต่าง ๆ มาสนับสนุนทฤษฎีของตน จึงยากที่จะหาข้อยุติได้ อย่างไรก็ตาม มีข้อเขียนของนักรัฐศาสตร์ที่กล่าวถึงกำเนิดของพรรคการเมืองที่น่ารับฟังอยู่หลายท่าน คือ

2.1 ศาสตราจารย์ Avery Leiserson ได้กล่าวถึงกำเนิดของพรรคการเมืองในหนังสือของท่านชื่อ "Parties and Politics" โดยรวบรวมทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองไว้ 4 ทฤษฎี คือ²

2.1.1 ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพรรคการเมืองเกิดจากข้อแตกต่างของจิตมนุษย์ ผู้ให้ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เราแบ่งออกเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกที่ชอบอยู่กับที่หรืออนุรักษนิยม (Conservatives) กับพวกที่ยอมรับและยินดีกับการเปลี่ยนแปลง (Liberals) นอกจากมนุษย์จะแบ่งออกเป็น 2 พวกดังกล่าวแล้ว จิตมนุษย์ยังอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทอีก ได้แก่ พวกมองโลกในแง่ดี (Optimists) และพวกมองโลกในแง่ร้าย (Pessimists)

¹ Maurice Duverger. op.cit. p. xxiii

² Avery Leiserson. *Parties and Politics* (New York : Knopf, 1958), pp. 44-50.

โดยข้อสมมติฐานทางจิตวิทยา นี้ จึงทำให้เกิดพรรคการเมืองที่มีแนวความคิดต่าง ๆ กัน 4 ประเภท คือ (1) พวกหัวเก่า (Conservatives) (2) พวกหัวสมัยใหม่ (Liberals) (3) พวกหัวปฏิวัติ (Revolutionaries) (4) พวกหัวปฏิกริยา (Reactionaries)

พวกหัวเก่า เป็นพวกที่มองโลกในแง่ดี แต่ติดอยู่กับที่หรือคงสภาพเดิม คือถือว่าปัจจุบันคืออยู่แล้วและสภาพความเป็นไปในอดีตเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง

พวกหัวสมัยใหม่ (เสรีนิยม) เป็นพวกมองโลกในแง่ดี และยินดีให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เพราะถือว่าการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่ความก้าวหน้า ผู้มีทัศนคติทางเสรีนิยมจึงมักเป็นผู้เห็นคุณค่าของการศึกษา เปิดโอกาสให้มีการพูด การแสดงทัศนะต่าง ๆ โดยเสรี

พวกหัวปฏิวัติ เป็นพวกมองโลกในแง่ร้าย จึงอยากให้มีการเปลี่ยนแปลง แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการค่อยเป็นค่อยไปแบบพวกเสรีนิยมนั้นไม่ทันใจ เพราะพวกปฏิวัติมีความคึกคะนองไม่พอใจบางอย่างรุนแรง จึงชอบใช้วิธีการปัจจุบันทันด่วน (ปฏิวัติ) เพื่อให้ได้ประจักษ์ผลโดยรวดเร็ว

พวกหัวปฏิกริยา เป็นพวกมองโลกในแง่ร้าย และมีความคิดคำนึงถึงอดีต โดยเห็นว่าอดีตดีกว่าปัจจุบันจึงพยายามย้อนกลับไปดำรงชีวิตอย่างที่เคยเป็นมาในอดีตเท่าก่อน

2.1.2 ทฤษฎีทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economical Theories) ทฤษฎีนี้ถือว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยมองพรรคการเมืองในรูปของผู้สนับสนุนพรรคการเมือง หรือสมาชิกของพรรคการเมืองว่าจากชนชั้นใด ระดับการศึกษา สูงต่ำเพียงใด เพศใด วัยใด รวมทั้งฐานะเศรษฐกิจเป็นอย่างไร เป็นต้น ซึ่งเป็นการมองในด้านสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้จึงเชื่อว่าพรรคการเมืองมีรากฐานมาจากการรวมตัวของกลุ่มชนต่าง ๆ ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน และการรวมกันเป็นพรรคการเมืองก็เพื่อจะสนับสนุนหรือคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มของตน เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นผู้นำและปกป้องชนชั้นกรรมาชีพ พรรคทอริ (พรรคคอนเซอร์เวทีฟของอังกฤษปัจจุบัน) ก็ถือกันว่าเป็นพวกตัวแทนของชนชั้นราชาที่ดิน พวกขุนนาง เป็นต้น

2.1.3 ทฤษฎีอุดมการณ์หรือหลักการ (Ideological Theories) ทฤษฎีนี้ถือว่าพรรคการเมืองกำเนิดขึ้นมาจากกลุ่มคนที่มีแนวความคิดหรืออุดมการณ์คล้าย ๆ กัน ความคิดเห็นอันนี้อาจเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐ สังคม เศรษฐกิจ ศาสนา ฯลฯ ก็ได้ เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นพรรคที่ยึดถือปรัชญาของมาร์กซิสม์ พรรคเลเบอร์ของอังกฤษ ยึดถืออุดมการณ์ของสังคมนิยม เป็นต้น

2.1.4 ทฤษฎีทางการจัดองค์การ (Organizational Theories) ทฤษฎีนี้ถือว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นหลังจากที่มีผู้นำทางการเมืองขึ้นแล้ว และได้มีผู้นิยมหรือสนับสนุนผู้นั้นนั้นเป็นจำนวนมาก เพราะเชื่อมั่นในคุณวุฒิ วิชาความรู้ ความสามารถ ฯลฯ และโดยความนิยมในตัวบุคคลนี้จึงทำให้เกิดมีพรรคการเมืองขึ้น เพื่อจัดระเบียบการดำเนินงานและให้มีสายงานบังคับบัญชา ก็คือการจัดเป็นองค์การขึ้นนั่นเอง การเกิดขึ้นของพรรคในลักษณะนี้มักจะแตกสลายได้ง่ายเพราะเมื่อผู้นำสิ้นบารมีลงไป พรรคอาจเลิกสลายไป พรรคการเมืองซึ่งเกิดขึ้นเพราะความนิยมในบุคลิกของหัวหน้าหรือผู้นำนี้ เช่น การเมืองในประเทศไทย เป็นต้น³

2.2 ศาสตราจารย์ Maurice Duverger ชาวฝรั่งเศสเชื่อว่า พรรคการเมืองเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันทั้งในรัฐสภาและนอก รัฐสภา กล่าวคือ

2.2.1 กำเนิดของพรรคการเมืองในรัฐสภา (Parliamentary Origins of Parties) โดแวนเซ เชื่อว่าพรรคการเมืองเริ่มต้นในรัฐสภาโดยบรรดาคณะผู้แทนราษฎรได้มีการรวบรวมกันเป็นกลุ่มในสภาก่อน เนื่องจากมีความคิดเห็นในลัทธิการเมืองที่คล้ายคลึงกัน โดยผู้แทนเหล่านี้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันจนกลายเป็นพวกที่มีความเห็นคล้ายคลึงกัน ตัวอย่างในกรณีนี้เห็นได้ชัดในรัฐสภาของฝรั่งเศส ปี 1789 เช่น กลุ่มบริตัน (Breton) เกิดจากคณะผู้แทนคนหนึ่งจากเมืองบริตันได้เช่าห้องในร้านกาแฟและจัดให้มีการประชุมในกลุ่มผู้แทนที่อยู่ใกล้เคียงกัน เพื่อต่อสู้ในสภาเพื่อรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น และปัญหานโยบายพื้นฐานของชาติเป็นประจำ ภายหลังจากที่ย้ายรัฐสภาจากพระราชวังแวร์ซายส์ ไปยังกรุงปารีสก็ได้เกิดกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนขึ้น เช่น กลุ่ม Jacobins ซึ่งภายหลังได้กลายเป็น Girondin Club กลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ได้เปลี่ยนจากกลุ่มผู้แทนท้องถิ่นมาเป็นกลุ่มซึ่งแบ่งแยกตามแนวความคิดเห็นและอุดมการณ์ (Ideological Faction)

นอกจากความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ในสภาแล้ว การที่บรรดาคณะผู้แทนราษฎรจำเป็นต้องรวมตัวกันยังเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากขึ้น ทำให้กลุ่มผู้แทนราษฎรซึ่งอยู่ในรัฐสภา จำเป็นที่จะต้องติดต่อและมีความสัมพันธ์กับคณะกรรมการสำหรับดำเนินการเลือกตั้งมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อที่จะได้รับเลือกตั้งเข้ามาสู่สภาอีก จึงจำเป็นต้องมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันในการเลือกตั้ง จนในที่สุดได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น

³ ดูเพิ่มเติมใน บรรพต และคณะ, *อสังสว.*, หน้า 143-146.

2.2.2 กำเนิดพรรคการเมืองนอกรัฐสภา (Extra-Parliamentary Origins of Parties) พรรคการเมืองในรูปนี้เกิดขึ้นนอกรัฐสภาโดยได้รับอิทธิพลหรือการแทรกแซงจากองค์การภายนอกอื่น ๆ เช่น สมาคมอาชีพต่าง ๆ สหพันธ์กรรมกร องค์การศาสนา มีส่วนช่วยให้เกิดพรรคการเมืองขึ้น ตัวอย่างพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นนอกรัฐสภา เช่น พรรคเดเบอร์ในอังกฤษ ก่อตั้งขึ้นโดยมติของสมาชิกสหพันธ์กรรมกรให้จัดตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และเรื่องรัฐสภาขึ้นเพื่อส่งตัวแทนเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน และสมาคมเพเบียนก็มีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคเดเบอร์ โดยช่วยเผยแพร่ปรัชญาในทางสังคมนิยมให้พรรคเดเบอร์

องค์การศาสนาก็มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งพรรคการเมืองในหลายประเทศ เช่น พรรคคาทอลิกคอนเซอร์เวทีฟ ในประเทศเนเธอร์แลนด์ พรรคคริสเตียนเดโมแครท ในประเทศเยอรมัน สมาคมทหารผ่านศึกในอิตาลี ก็มีบทบาทในการก่อตั้งพรรคฟาสซิสต์ เป็นต้น พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นหลังปี ค.ศ.1900 ส่วนใหญ่เป็นพรรคที่เกิดขึ้นนอกรัฐสภายกเว้นพรรคการเมืองในประเทศซึ่งกำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา การเกิดของพรรคการเมืองในระยะเริ่มต้นมักจะเป็นพรรคการเมืองแบบในรัฐสภา⁴

2.3 ศาสตราจารย์ Joseph Lapalombara และศาสตราจารย์ Myron Weiner นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันอีกกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า พรรคการเมืองเกิดขึ้นได้จากสาเหตุสำคัญ ๆ หลายประการ ซึ่งอธิบายในเชิงทฤษฎีได้ 3 ทฤษฎี คือ

2.3.1 ทฤษฎีว่าด้วยสถาบัน (Institutional Theories) ทฤษฎีนี้มองการเกิดของพรรคการเมืองว่าสืบเนื่องมาจากสถาบันทางการเมือง คือ รัฐสภาที่มีอยู่ก่อนและพรรคการเมืองจะเกิดตามมาเพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภากับประชาชน ซึ่งทำให้ผู้แทนราษฎรรวมตัวกันเป็นคณะ (Cliques) หรือเป็นกลุ่ม (Groups) เช่น สโมสรบริตัน (Breton Clubs) ในฝรั่งเศส เมื่อก่อนการปฏิวัติใหญ่ในปี 1789 ในอังกฤษก็มีสโมสรการเมืองและกลุ่มพวกขุนนางเกิดขึ้นมากมายในศตวรรษที่ 19

ในระยะแรกกลุ่มการเมืองเหล่านี้มีโครงสร้างจำกัดอยู่เฉพาะในรัฐสภา (Parliamentary Parties) เพื่อจะหาทางจัดตั้งรัฐบาลหรือให้รัฐบาลรับนโยบายหรือความเห็นของพรรคไปปฏิบัติ

การที่จะให้บรรลุเป้าหมายข้างต้น จำเป็นที่พรรคแต่ละพรรคต้องหาความสนับสนุนจากประชาชนผู้เลือกตั้ง เพื่อที่สมาชิกของพรรคจะได้รับเลือกตั้งเข้ามามากเพื่อจัดตั้งรัฐบาลได้

⁴Duverger, Op. cit., หน้า xxiv-xxvii

ดังนั้นพรรคการเมืองจึงต้องขยายโครงสร้างออกไปนอกรัฐสภาโดยจัดตั้งสาขาพรรคตามท้องถิ่น หรือเขตเลือกตั้งต่าง ๆ เช่น พรรคคอนเซอร์เวทีฟ และพรรคลิเบอรัล ในอังกฤษ พรรคเดโมแครทและพรรครีพับลิกันในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

นอกจากพรรคการเมืองจะเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายในรัฐสภาแล้ว พรรคการเมืองยังอาจเกิดขึ้นภายนอกรัฐสภา ซึ่งเป็นผลเกี่ยวพันมาจากการขยายสิทธิเลือกตั้งเช่น สหพันธ์กรรมกร สหกรณ์ นักศึกษามหาวิทยาลัย นักปรัชญา องค์การศาสนา สมาคมทนายความ วัว วัว ตัวอย่างของพรรคที่จัดตั้งพรรคออกนอกสภา ได้แก่ พรรคสังคมนิยมต่าง ๆ พรรคคริสเตียนเดโมแครท พรรคเกษตรกรในประเทศแถบสแกนดิเนเวีย หรือพรรคชาตินิยมและพรรคต่อต้านชาตินิยม พรรคซึ่งก่อตั้งขึ้นนอกรัฐสภานี้มักเป็นพรรคแบบพรรคมวลชน (Mass Party) ซึ่งยึดถืออุดมการณ์และมีระเบียบวินัยเข้มงวดกว่าพรรคที่เกิดขึ้นในรัฐสภา

2.3.2 ทฤษฎีว่าด้วยประวัติศาสตร์และสถานการณ์ (Historical Situational Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดพรรคการเมืองขึ้นคือ

(1) วิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรม (Legitimacy crisis) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองก่อตั้งขึ้น เนื่องจากประชาชนรู้สึกว่าการสร้างของอำนาจปกครองที่เป็นอยู่ไม่มีความชอบธรรม จึงมีการรวมตัวกันเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลง เช่น กลุ่มนักปฏิวัติ ซึ่งโค่นล้มอำนาจของกษัตริย์ในฝรั่งเศส ปลายศตวรรษที่ 18 ขบวนการชาตินิยม โดยเฉพาะในประเทศที่เป็นเมืองขึ้นก็ตั้งขึ้นเพื่อเรียกร้องหรือใช้อิทธิพลให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเสียใหม่หรือเปิดโอกาสให้คนพื้นเมืองได้เข้าไปบริหารประเทศ

(2) วิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว (Integration Crisis) เป็นผลต่อเนื่องมาจากวิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรมในอำนาจปกครองตามที่กล่าวข้างต้น เพราะเมื่อประชาชนมีความรู้สึกว่ารัฐบาลไม่มีความชอบธรรมที่จะบริหารประเทศต่อไป ก็จะมีการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อผลสำเร็จในการต่อสู้ทางการเมือง พรรคชาตินิยมที่โผล่ขึ้นมาในเอเชียและแอฟริกา จัดได้ว่าเป็นแบบพรรคที่รวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ในขณะที่เดียวกันศาสนา ภาษาพูดและเผ่าชนกลุ่มน้อยก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้องค์การพรรคการเมืองเกิดขึ้นเพื่อรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อต่อต้านขบวนการชาตินิยม หรือเพื่อแยกไปปกครองกันเอง

(3) วิกฤตการณ์อันเกิดจากความต้อการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation Crisis) พรรคการเมืองในประเทศส่วนมากเกิดขึ้นเนื่องจากความต้อการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การยุติของลัทธิฟิวดัล (Feudalism) เกิดขึ้นพร้อมกับความต้อการมีผู้แทนโดยชนชั้นกลาง การปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 เป็นผลให้เกิดชนชั้นคนงานมากขึ้น และมีการเรียกร้องที่จะเข้ามามีส่วนในการดำเนินนโยบายของประเทศ จึงจับกลุ่มตั้งพรรคการเมืองเพื่อมุ่งหวังเป็นรัฐบาลหรือต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน การสร้างความชอบธรรมให้อำนาจก็ด้วยการเรียกร้องให้รวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ดี ซึ่งทำให้ก่อตั้งพรรคการเมืองนั้นก็เป็นสาเหตุแห่งความต้อการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยเช่นกัน

2.3.3 ทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการ (Developmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าพรรคการเมืองเกิดขึ้นสืบเนื่องจากบุคคลต้อการที่จะรักษาอำนาจ หรือให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยแสวงหาความสนับสนุนประชาชน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก การพัฒนาทางการเมืองเป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของประชาชนว่า ประชาชนมีสิทธิที่จะใช้อำนาจ

ประการที่สอง เกิดจากกลุ่มผู้นำทางการเมือง ต้อการแสวงหาความสนับสนุนจากประชาชนเพื่อตนเองจะได้มีอำนาจหรือรักษาอำนาจของตนไว้ แม้ว่าประชาชนจะไม่ค่อยสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็ตาม

จากสภาวะแวดล้อมทั้ง 2 ประการนี้ ทำให้การจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น⁵

จากทฤษฎีที่นำมากล่าวอ้างข้างต้นจะเห็นได้ว่าต่างก็มีเหตุผลที่น่ารับฟังทั้งสิ้น ดังนั้นการศึกษาจึงไม่ควรปักใจเชื่อทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่ควรจะประมวลทฤษฎีเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกัน

3. วิวัฒนาการของพรรคการเมือง

ภายหลังที่พรรคการเมืองได้กำเนิดขึ้นมาแล้ว ได้ใช้เวลานานมิใช่น้อยกว่าจะพัฒนา มาจนเป็นรูปแบบเช่นปัจจุบัน

วิวัฒนาการพรรคการเมืองนี้ อาจแบ่งได้เป็น 5 ระยะ หรือ 5 สมัย ดังนี้

⁵ Lapalombara and Weiner, op. cit., pp. 7-21.

3.1 สมัยเริ่มต้น ได้กล่าวแล้วว่าพรรคการเมืองในรูปแบบสมัยใหม่นั้น เพิ่งจะเริ่มต้นจริงๆ เมื่อต้นศตวรรษที่ 19 หรือประมาณร้อยกว่าปีมานี้เอง โดยเริ่มต้นในประเทศยุโรป โดยเฉพาะในอังกฤษก่อนแล้วขยายไปสหรัฐอเมริกา พรรคการเมืองในระยะเริ่มต้นนี้เป็นเพียงการรวมกลุ่มของพรรคสมาชิกสภาผู้แทนที่มีความคิดเห็นหรืออุดมการณ์คล้ายคลึงกัน เช่น พวกเสรีนิยม (Liberals) พวกอนุรักษนิยม (Conservatives) พวกสาธารณรัฐนิยม (Republicans) พวกประชาธิปไตยนิยม (Democrats) พวกนิยมกษัตริย์ (Monarchists) พวกสนับสนุนราชวงศ์โบนาปาท (Bonapartists) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในสมัยแรกนี้เป็นระยะที่ระบอบประชาธิปไตยกำลังพิชิตตัวใหม่ๆ รัฐบาลของประเทศต่างๆ ในยุโรปแม้จะยอมให้มีสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแล้วก็ตาม บุคคลทั่วไปก็มิทันจะต่อพรรคการเมืองไปในทางไม่ดี และพยายามกีดกันไม่ให้พรรคการเมืองก่อตัวขึ้น ในระยะนี้พรรคการเมืองถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกแยกความสามัคคีภายในชาติ และทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขาดความเป็นอิสระเสรี เพราะจะต้องปฏิบัติตามมติของพรรคมากกว่าที่จะปฏิบัติตามความต้องการของคนในสังคม

ผู้มีความคิดเห็นดังกล่าวมีหลายคน คือ

Edmund Burke นักปราชญ์ชาวอังกฤษ ได้กล่าวถึงพรรคการเมืองในประเทศอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. 1770 ว่า การแบ่งกันเป็นพรรคการเมืองเป็นการทำลายสภาสามัญและทำลายรัฐบาลที่เสรี⁶

George Washington ประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐฯ ได้เตือนให้หลีกเลี่ยงการจัดตั้งพรรคการเมือง เพราะจะก่อให้เกิดการแตกเป็นพรรคเป็นพวก (faction)⁷

Jean Jacques Rousseau นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสก็ได้มีความเห็นว่า พรรคการเมืองได้ทำให้ "เจตนาทั่วไป" ของประชาชนถูกปลอมแปลงไป เพราะสมาชิกจะผูกพันต่อพรรคการเมืองอันทำให้ขาดอิสระเสรี⁸

พรรคการเมืองในสมัยเริ่มต้นนี้ยังมีลักษณะจำกัด 2 ประการ คือ

- (1) พรรคการเมืองเป็นกลุ่มของพวกอภิชน (Aristocrat) และพวกกฏุมพี (Bourgeois)
- (2) การรับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกมีการคัดเลือกเข้มงวด การต่อสู้ทางการเมืองในระยะนั้นอาจเรียกได้ว่าจำกัดอยู่ในวงของขุนนางและผู้มีอันจะกิน

⁶ Goodman, op. cit. p. 10

⁷ Ibid. p. 11.

⁸ พจน. สังคม. หน้า 29-30.

3.2 สมัยที่ 2 เริ่มต้นครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ในระยะนี้พรรคการเมืองได้พัฒนา ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง เนื่องจากในระยะนี้ได้มีการขยายสิทธิเลือกตั้งทั่วไป จึงทำให้ผู้มีสิทธิ เลือกตั้งมีจำนวนมากขึ้น พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งองค์การกลาง ถาวรของพรรคขึ้นเพื่อทำหน้าที่รวบรวมคะแนนเสียงสนับสนุนพรรครวบรวมเงินทุนและ จัดทำนโยบาย

อย่างไรก็ตาม องค์การพรรคการเมืองในระยะนี้ยังไม่เข้มแข็ง สมาชิกพรรคการเมือง ยังจำกัดอยู่ในหมู่สมาชิกรัฐสภา มิได้เปิดรับมวลชนทั่วไป และการดำเนินงานยังขึ้นอยู่กับ หัวหน้าพรรค บรรดาสมาชิกยังไม่สามารถควบคุมหัวหน้าพรรคได้ และนโยบายของพรรคก็ยัง มิได้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สมาชิกได้รับเลือกตั้ง

3.3 สมัยที่ 3 เริ่มต้นในตอนปลายศตวรรษที่ 19 เป็นระยะที่พรรคการเมืองได้พัฒนา ออกไปนอกรัฐสภา โดยมีการจัดตั้งพรรคการเมืองนอกรัฐสภา (Extra-Parliamentary) ขึ้นโดย บุคคลต่าง ๆ ซึ่งไม่สนใจที่จะสมัครเป็นสมาชิกรัฐสภา แต่ประสงค์จะดำเนินการเมืองนอก รัฐสภา พรรคการเมืองนอกรัฐสภานี้มักจะขอความสนับสนุนจากชนชั้นใดชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะ ชนชั้นคนงาน มีการชักชวนกันเข้าสมาชิกอย่างกว้างขวาง มีการเก็บค่าบำรุงพรรค สมาชิกมี ส่วนร่วมในการดำเนินงานของพรรคมากขึ้น นโยบายของพรรคเน้นเฉพาะผลประโยชน์กลุ่มชน ชั้นหนึ่งชั้นใดมากขึ้น

พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นนอกรัฐสภามีลักษณะเป็นพรรคที่มีระเบียบวินัย และได้รับการ สนับสนุนจากมวลชนมาก เช่นพรรคโซเชี่ยลิสต์ในฝรั่งเศส พรรคโซเชี่ยลเดโมแครท ในเยอรมัน และพรรคเลเบอร์ในอังกฤษ เป็นต้น

3.4 สมัยที่ 4 จัดได้ว่าเริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยได้กำเนิดพรรคการเมือง แบบเคร่งวินัย คือพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งยึดถือความสัตย์ซื่อของสมาชิกแต่ละคนเป็นสิ่งสำคัญ การจ่ายค่าบำรุงอย่างเดียวไม่เพียงพอ สมาชิกจะต้องทำงานและปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ พรรค การรับสมาชิกมีการคัดเลือกมาก โดยเฉพาะต้องมีคุณภาพต้องอุทิศตัวและมีวินัย ซึ่ง ปกติจะมาจากที่ทำงาน เช่น โรงงาน ข้าราชการ มหาวิทยาลัย โรงเรียน และมีการประชุม กันเสมอ นอกจากนั้น ยังถือว่าพรรคเป็นหัวใจสำคัญของระบบการเมืองของประเทศด้วย

การเกิดของพรรคคอมมิวนิสต์ทำให้พรรคการเมืองได้พัฒนามาถึงจุดสูงสุดในความ รู้ลึกของการพัฒนาทางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองอื่น เช่น พรรคสังคมนิยม พรรคเสรี นิยม ได้หันมาปรับปรุงตัวเอง และขอความสนับสนุนจากมวลชนมากขึ้น พวกคาทอลิกต่าง ๆ

ได้ปรองดองกันตั้งพรรคคาทอลิกขึ้น เพื่อร้องขอความสนับสนุนจากประชาชนต่อต้านพรรคสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์

การขยายสิทธิเลือกตั้งทั่วไปอย่างสมบูรณ์ ได้ก่อให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มธุรกิจ พ่อค้า คณา สหพันธ์กรรมกรต่าง ๆ ได้มาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการเกิดของพรรคมวลชนนี้ทำให้ได้พัฒนาทางการเมืองไปสู่สังคมประชาธิปไตย. (Democratizations of the Society) มากขึ้น

๑.๕ สมัยที่ ๕ เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยเฉพาะทศวรรษ ๑๙๕๐ พรรคการเมืองในประเทศตะวันตกและประเทศที่เป็นสังคมอุตสาหกรรมก้าวหน้า (รวมทั้งญี่ปุ่น) ได้เปลี่ยนแปลงลักษณะพรรคการเมืองบางประการ กล่าวคือได้เริ่มสูญเสียอุดมการณ์ พรรคทั้งหมดได้กลายเป็นพรรคของสังคมที่แตกสลาย เพราะความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น พรรคการเมืองจึงกลายเป็นทั้งตัวแทน (Representative) และนักปฏิรูป (Reformist) พรรคจะเกี่ยวข้องกับปัญหาบางอย่างโดยเฉพาะและแสวงหาทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ กล่าวคือ เป็นพรรคปฏิบัติการณ์ (Pragmatic) มากกว่าอุดมการณ์ โดยการปรับปรุงอุดมการณ์ให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากขึ้น เพื่อหวังจะได้รับเลือกตั้งมากที่สุด^๑

4. สรุป

จากการศึกษากำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมืองข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า

(๑) การเกิดของพรรคการเมืองมีผลทำให้สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ทำให้ยอมรับเสรีภาพการรวมตัวกันเป็นสมาคม และการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พรรคการเมืองจึงมีส่วนให้เกิดเสรีภาพพื้นฐานเหล่านี้

(๒) ทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมมากขึ้น เพราะพรรคการเมืองเป็นตัวแทนประชาชนและอุดมการณ์ของสังคม

(๓) พรรคการเมืองช่วยจรรโลงระบอบการปกครอง คือ วางนโยบาย ผ่านกฎหมายควบคุมรัฐบาล ประนีประนอมข้อขัดแย้ง พรรคการเมืองได้ทำหน้าที่เหล่านี้เป็นอย่างดีในประเทศตะวันตก

^๑Roy C. Macridis ed., *Political Parties: Contemporary Trends and Ideas* (Harper & Row, 1967), pp.10-13

ตัวอย่างคำถามบทที่ 3

อัตนัย

1. จงอธิบายแนวความคิดในทางทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดพรรคการเมืองทฤษฎีหนึ่ง พร้อมกับยกตัวอย่างพรรคการเมืองที่มีกำเนิดตามทฤษฎีนั้นมาให้เห็นจริง.

ปรนัย

1. ทฤษฎีที่กล่าวว่า พรรคการเมืองเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของบุคคลเพื่อสนับสนุนบุคคลหรือคณะบุคคลใดหนึ่ง เรียกว่าทฤษฎีอะไร

- (1) ทฤษฎีทางจิตวิทยา
- (2) ทฤษฎีทางอุดมการณ์
- (3) ทฤษฎีทางการจัดองค์การ
- (4) ทฤษฎีว่าด้วยพัฒนาการ
- (5) ทฤษฎีทางเศรษฐกิจและสังคม

2. ประธานาธิบดีอร์จ วอชิงตัน คัดค้านการก่อตั้งของพรรคการเมืองในระยะแรก ด้วยเหตุผลอะไร

- (1) จะก่อให้เกิดการแตกแยก
- (2) จะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว
- (3) จะทำให้เจตนาทั่วไปของประชาชนถูกปลอมแปลง
- (4) จะเป็นการทำลายรัฐบาลที่เสรี
- (5) จะเป็นการจำกัดสิทธิส่วนบุคคล

3. ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง พรรคการเมืองในประเทศที่เป็นสังคมอุตสาหกรรม มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอย่างไร

- (1) เน้นการได้วโอบเลือกตั้งมากกว่าอุดมการณ์
- (2) เน้นอุดมการณ์มากกว่าชัยชนะในการเลือกตั้ง
- (3) เน้นการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันหรือการปฏิวัติ
- (4) ไม่เน้นอะไรเลย
- (5) เน้นทุกอย่าง

เฉลยคำตอบปรนัย

ข้อ 1. (3) ข้อ 2. (1) ข้อ 3. (1)